

Werk

Titel: Gemmarum Et Lapidum Historia

Autor: Boot, Anselmus Boetius

Verlag: Maire

Ort: Lugduni Batavorum

Jahr: 1636

Kollektion: Antiquitates_und_Archaeologia; Antiquitates_und_Archaeologia_ARCHAEO18

Digitalisiert: Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen

Werk Id: PPN643798072

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN643798072>

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=643798072>

LOG Id: LOG_0014

LOG Titel: Cap. I. [-] Cap. XXXIV.

LOG Typ: chapter

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain these Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

DE

LAPIDIBUS, AC GEMMIS IN SPECIE,

LIBER SECVNDVS.

CAP. I.

De Adamante.

DAMAS a Græce *αἰδάμας*, Germanice *ein demuth*, *demant*, *diamant*, Gallice *vn diamant*, Italice *uno diamante*, Arabice & Mauritanice *almas*, Indice, ubi invenitur, *Iraa*, & à nonnullis *naifes*

vocatur.

Adamas omnium gemmarum est durissimus, absque colore, aquæ pellucidæ instar diaphanus. Nam si aliquid albedinis, flavedinis, aut nigredinis habeat, vitio id illi est, ac multum valori ipsius propterea decedit.

Proprium Adamanti legitimo, id est, quod tincturam ad se rapiat, sibi que ita applicet, & uniat, ut micantes, nitentesque, ac vividos suos radios procul iaciat. Hæc nulla alteri gemmæ, ita applicari ut micet, ac niteat, veri Adamantis instar potest. Propterea Gemmarii hac nota, verum à spurio, aliisque gemmis distinguere solent. Tinctura autem hæc fit mastice mundato, cui exiguum eboris in atrum polinem exusti adiicitur, ut nigrescat. Mastix deinde calefieri parum, quemadmodum & Adamas debet,

*Proprium
Adamanti.*

idque ut impositus, ac suprapositus mastici, statim illi unione vera uniatur, ac vivos undique radios à se iaciat. Hanc unionem respuunt aliæ omnes gemmæ diaphanæ: impositæ enim huic tincturæ, vel in superficie gemmæ, vel tincturæ terminatur visus: ita ut superficie partes nonnullæ cognoscantur, ac visus radii ab obiecto, ut in Adamante non reflectantur, aut si reflectantur per nebulam (quam superficies lapilli promit) id fieri videatur. Has notas dignoscendi verum Adamantem ab alia gemma, ut eludant, & tegant falsarii, ex frumenti grano ferro candenti oleum exprimunt, quod vel fuligine picis, vel eboris usti atro pulvere tingunt, ac Pseudoadamanti substernunt. Deinde lapillum, aut gemmam supra ita accommodant, ut spatium aliquod inter Adamantem, & tincturam aëre vacuum sit. Ita enim diaphanum partim ex lapide, partim ex aëre constans, satisque spatiosum, ne facile visus in tincturæ superficie terminetur, ac visus radii ab atro, & non splendenti tinctura sistantur, & hæreant, efficit. Hoc modo alia gemma veri Adamantis speciem ita reddit, ut sæpe fallantur peritissimi gemmarii. Nonnulli nigri holoserici particulam eodem modo substernunt. Alii speculum ita exacte subiiciunt, ut Pseudoadamas micet, niteat, ac vivat veri instar, neque commode nisi è cisti exemptus, aut lima examinatus, se prodat, & dignoscatur. Cur vero legitimus Adamas solus tincturam illam recipiat, aliæ gemmæ non, difficile est scire. Existimo mutuum illum, & amicum complexum propter similitudinem aliquam, quam habent in materia, & qualitatibus (hoc est tota utriusque natura) fieri. Natura enim natura gaudet, & similia similibus delectantur, & conservantur. Quæcumque enim similem materiam obtinent facile sese mutuo

*Adamantis
fraus.*

*Cur verus
Adamas
tincturam
recipiat.*

mutuo complectuntur, & commiscentur. Ob id aquea aquosis, oleosa oleosis, & mercurialia mercurialibus, & sulphurea sulphuratis (ut chymice loquar) miscentur. Quæ dissimilem habent materiam non coniunguntur; ita aqua cum oleo commisceri non potest, licet humidum sit, quia calidum est, & igneæ naturæ. Gummi cerasorum aquæ misceri, ac in ea dissolvi potest, quod aqueæ sit naturæ. Gummi masticis nequaquam, quia igneæ est naturæ, oleo ob id facile iungitur, à quo etiam dissolvitur, ut omnia alia quæcunque igneæ sunt naturæ, & facile in flammam redigi possunt. Quod itaque mastix, quæ igneæ naturæ est, Adamanti facile iungi possit. Signum est id propter materiæ similitudinem fieri, ac Adamantis materiam igneam, & sulphuream esse, atque ipsius humidum intrinsecum, & primogenium cuius beneficio coagulatus est, plane fuisse oleosum, & igneum, aliarum vero gemmarum aqueum. Hanc meam sententiam b Monardes approbare videtur: dum refert Adamantem in calidissimis tantum regionibus, (ut sub tropico cancri) reperiri; ubi nempe exhalationes calidæ, siccæ, igneæ, & sulphureæ sunt, ac in illis locis Crystallos nusquam inveniri: sed tantum in frigidis regionibus, quia frigida, & aquea materia ad sui generationem indigent, qua India caret. Deinde quod calefactus ut Succinum (quod igneum est) festucas trahat. Non mirum itaque si pinguis, oleosa, & ignea masticis substantia illi absque visus termino adiungi, & applicari, aliis vero gemmis non possit. Qui hac à me data ratione contentus non est, meliorem adferat: interim sciat rerum *voies*, & similitudinem ut plurimum ignotam esse, quemadmodum ferri, & Magnetis. Gemmæ quæ solent Adamantem ementiri, sunt Saphirus, Amethystus

*Æmula-
tio Ada-
mantis
aliis gem-
mis.*

orientalis, Topasius, Chrysolitus, ac omnes quæ duritiem habent, perspicuæ sunt, & quibus color auferri potest. Colores enim igne auferri debent. Id solent artifices calce viva, vel chalibis limatura perficere. In illam enim gemmam sepeliunt, ac tigillo impositam igne carbonum obruunt, ut lente calefiat lapis, ac aucto calore evanescat illius color. Id dum perfectum arbitrantur paulatim ignem extinguunt, donec ne tepidus quidem calor amplius appareat. Tum è tigillo gemmam capiunt, quæ si perspicua diaphana, & absque omni colore sit, recte negotium peractum est. Si colorem non omnem amiserit, repetunt opus paulatim ut prius, id enim necessarium est. Nam si velociter incalcesceret gemma, vel calefacta subito frigido aëri committeretur, in rimas fatisceret, vel diffringeretur. Præ cæteris gemmis huic operi imprimis inservit Amethystus orientalis, & Saphirus (nisi quod albicet) ac Topasius orientalis; cæteræ quo duriores eo aptiores. Topasium quia durior Amethysto, aliis præferrem. Vidi 7. Ceratiorum pondere 300. thaleris æstimatum, qui à vero Adamante discerni vix poterat.

a *Adamas teste Georgio Agricola lib. VI. de Natura Fossilium cap. IX. Ita dictus, quod non possit domari nec ferro, nec igne: sumptum nomen ab α privativa particula, & δαμάζω, quod domo, & supero significat. Duritiei causam, tam in Adamante, quam in reliquis lapidibus, nativam siccitatem Philosophi prodiderunt. Serapio lib. Aggreg. cap. 391. scribit Adamantem esse frigidum, & siccum in quarto gradu, aitque has duas naturas raro aggregari in aliquo lapide. Quæ durities efficit, ut is maximum in rebus humanis, non solum inter gemmas pretium habeat.*

habeat. Huius duritiei quoque rationem egregie tradit Auctor lib. I. huius libri cap. XVI. Illud præcipuum Adamanti, quod eius ramenta etiam sunt pretiosa: nam scrupulus unus sex aureis venditur Coronatis, Cardano lib. VII. de subtilitate id asserente. Noster vero auctor scrupulum scobis, decem thaleris vendi solere asserit cap. 6. huius libri.

b Auctor hic deceptus est, existimans Nicolai Monardis locum esse, cum sit Garcia ab Horto lib. I. Aromaticum, & simplicium historia cap. 47. ut ibi videre est.

CAP. II.

De Adamantum generibus.

Plinius a sex ponit Adamantum genera. Indicum non in auro, sed quadam Crystalli cognatione nascentem, laterumque sexangulo lavore turbinatum in mucronem ad nucis avellanæ interdum magnitudinem. Arabicum ei similem, sed minorem, & in auro nascentem, utrumque narrat incidem, & malleum ita ferre, ut ferrum, incudisque diffiliant, ipsis illæsis. Tertium Cenchron milii magnitudine. Quartum Macedonicum in Philippico auro repertum, cucumis femini parem. Quintum Cyprium, vergentem in aëreum colorem, in medicina efficacissimum. Sextum Sideritidem appellat ferrei splendoris, pondere ante cæteros, sed natura dissimilem, quem ut & Cyprium ictibus frangi, alioque Adamante perforari posse, degeneremque esse, ac tantum nominis authoritatem habere asserit. Hæc genera à Plinio tradita hodie ignota sunt, cum tantum unum genus Adamantis habeatur: id videlicet quod tincturam recipit: nisi quis velit ratione loci natalis, colorisue, cum alii al-

Pseudo-
*adamantes.**Hungari-*
ci.

bicent, alii palleſcant, alii nigreſcant, diverſa genera conſtituere, vel Pſeudoadamantes, ad Adamantum genera referre, qui à loco natali plerumque nomen habent. Tales ſunt, Bohemici, Arnhemii, Anglici, Hungarici, Clabbequii, & qui ſunt alii; nam paſſim inveniuntur. Inter hos, duas differentias notatu digniſſimas, animadverti. Nonnulli enim hexagoni, nonnulli globoſi naſcuntur, duritie multum differentes. Qui enim angulis exereſcunt molliores, & vix Cryſtallo nobiliores ſunt, ut Hungarici. Qui vero globoſi, aut rotundi ſilicum inſtar proveniunt longe duriores ſunt, ac orientalium ſplendorem, & nitorem non inepte mentiuntur. Sed tincturam non recipiunt, ut proinde pro veris haberi nullo modo poſſint, ac nominis authoritate indigni videantur. Ad hos Cyprii, & Macedonici referri debent. Veri ſiquidem in illis regionibus non reperiuntur. Orientales à locis ubi inveniuntur, diſtinguuntur. Alii enim de rupe veteri, alii de rupe nova nominantur, neque duritie, neque colore, omnes conveniunt, omnes tamen tincturam recipiunt, quod illis proprium eſt, nulli aliæ gemmæ conſveniens. Quo duriores, eo meliores, magiſque nitent, niſi perſpicuitati aliquid deſit.

a Libro 37. Naturalis hiſtoria cap. 4. ex Iacobi Dalechampii editione (quam continuo in hiſce notis ſequor) littera b.

C A P. III.

Loci natales, magnitudo, & quomodo naſcantur.

IN Biſnager orientalis Indiæ provincia duæ, vel tres rupes ſunt, quæ Adamantes ferunt, qui interdum

dum superant pondus 37. Ceratiorum, sed qui Regi cedunt. In Decan Indiæ provincia alia rupes est, non procul à ditione Imadixa, ac alia in dominio cuiusdam reguli, in qua præstantissimi inveniuntur, sed minores cæteris, qui vulgo de rupe veteri vocantur, & venum portantur in urbem Lispor, regionis Decan, isti Naifes ab indigenis vocantur, & in magno sunt pretio, ac uti nascuntur, ita gestari, arte impoliti, sed natura politisatis, solent. Alia est rupes ad fretum Tanian in Malacca, quæ etiam profert Adamantes, qui de rupe veteri vocantur. Hi exigui quidem, sed laudati, cæterisque ponderosiores sunt. Inveniuntur in Bisnager Adamantes pendentes 140. ceratia, qualem se Monardes vidisse scribit. A fide dignis narrat etiam se audivisse extare unum qui 250. ceratia ponderet, eumque esse exigui ovi gallinacei magnitudine. Grandes in infima rupis, aut fodinæ parte, minores in superiore nascuntur. Exhausta fodinæ superiori parte, post biennium ibidem novi enati, & perfecti (quod mirum est) deprehenduntur. Crystallo nunquam in nascuntur ut Plinius existimavit. Prodit Rueus Adamantem unum alium gignere, ac Dominam Heverensem è Luxemburgorum illustri genere oriundam, duos habere hæreditarios Adamantes, qui alios crebro producant, ut eos quicumque stas temporibus intuetur *σύγγενῶν*, id est, congenerem sibi prolem eniti palam iudicet. Id si verum sit, non minimum est naturæ miraculum, ac Adamanti seminarium Adamantinum, & facultatem Adamantificam inesse, accedente aëre, & vapore, seu halitu extrinsecò (omni aëri insito) pro materia apta statui debet.

Magnitudo Adamantium.

Adamantium alium gignit.

*Adamantis proprietates, qualitates, & facultates.**Ratio emē-
dandi A-
damantes.*

ADamas ignis iniurias ita perfert, ut etiam si per aliquot dies illi immoretur, nullum non solum noxam contrahat, sed potius nitidior, & præstantior inde eximatur. Quinimo ignis ope, certa que aqua mercuriali ex stibio distillata, ita auferri nativæ maculæ, nubes, & colores, qui illum viliores efficiunt, possunt; ut nitidus, purusque inde prodeat, ac valore priorem statum longe superet. Huiusmodi aquam mihi communicavit nobilis, & humanissimus vir Ioannes Macinius Electoris Colonienfis consiliarius, artis spagiricæ peritissimus, amicusque meus ab ineunte ætate singularis, similem facultate aquam etiam invenit, & habet Inviçtissimus, & Augustus Rom. Imper. Rudolphus secundus Dominus meus clementiss. Vidi enim Adamantem vix 6. millibus emptum, qui ab ipso emendatus 12. vendi potuit. Sed hoc arcanum non cuiusvis innotescere debet.

*Malleum
non perfert
Adamas.*

Malleum, & incudem innoxie Adamantem ferre tradit. a Plinius, verum id experiēti falsum apprehenditur: cum nullus hoc seculo inventus sit, qui mallei ictu in partes non diffiliat, ac in pollinem redigi possit. Fama etiam est hircino calido sanguine, præsertim si hircus iis herbis, quæ calculos dissolvere perhibentur, nutritus fuerit, Adamantem emollescere, ac in scobem ferreo pistillo comminui: verum absque sanguine id omni Adamanti contingit, ut ante scriptum est. Magneti etiam vires adimere Adamantem quo minus ferrum trahere possit, ut hæctenus creditum fuit, falsum multorum experientia apprehenditur; nisi varia Magneti,

*Adamas
Magneti
vires non
tollit.*

tis,

tis, & Adamantis genera experientes fefellerint. Nam Adamas, perhibetur vere ut Magnes, septentrionem ostendere, & ferrum ea facultate imbuere. Id si verum, abiget adversam Magnetis faciem, ut in cap. de Magnete postmodum explicabo. Sed vereor ne ferro omni ea facultas insit, & falso Adamanti ascribatur. Plumbum etiam, ut hactenus creditum est, Adamantis aciem non obtundit. Id verum à b Monarde de Adamante statuitur, quod si alteri diu affricetur, illi satis firmiter adhæreat, ac si calefiat (ut succinum paleas attrahat, quod si- gnum est, ut antea ostensum est, igneæ, sulphureæ- que esse naturæ.

*Adamas
plagas
ostendit.*

*Plumbum
Adamantis
aciem
non obtundit.
Paleas trahit.*

Scribunt præterea authores Adamantem capiti mulieris, ipsa inscia suppositum, si fidelis sit marito, efficere ut dormiens in ipsius amplexus ruat, sin adultera, eosdem aversetur. Sed experientia, & ratio ista Adamanti non vere tribui, demonstrant. Nam sive cum marito, sive cum alio Venerem exerceat uxor, eundem actum naturalem, & ad generis humani conversationem necessarium exercet. Hunc, ut natura vitiosum non agnoscit, ita nec Adamas, qui si vitium, vel peccatum commissum fuisse cognoscere, vel ostendere deberet; tantum naturali, & ingenita sua facultate id præstare posset. Sed si natura non potest, nec ille poterit. Ignorat autem natura adulterium, quia matrimonium, & pacta mutua coniugum non à natura, sed à lege, hominumque voluntate, quæ adulterium pro vitio, & peccato constituit, proficiscuntur, quam sensu orbatu Adamas scire non potest. Ante Moysen dum naturæ lex sola vigeret, adulteria nulla erant, & tamen vario concubitu vivere licebat. Si ne tunc quidem homines pii, & prudentes vitium deprehendere potuerunt; quomodo iam Adamas absque sensu

*Fidelitatem an
prodat.*

124 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
sensu poterit? Valeant itaque nugæ, & aniles fabu-
læ, quas qui solide refutatas cupit legat caput 25. &
26. de gemmarum facultatibus. libro 1.

*An Ada-
mas sit
venenum.*

Adamantis pulveri etiam ascribitur vis delecte-
ria, tam exitiosa, ut nullis remediis extinguere, aut
emendari possit. Huius scobe, Theophrastum Pa-
racelsum chymicum sublatum, ipsius discipuli, & iu-
rati asserunt: fortassis ut ipsius imposturam tegant.
Nam cum ille vitam perennem, vel longævam me-
dicamentis suis promississet, in flore tamen virili ex-
tinctus est. Aut itaque mentitus fuit se huiusmodi
pharmaca, quæ omnibus morbis mederentur, &
vitam producerent, habere, aut si habuit, ratio dan-
da fuit, cur iuvari decantatis medicamentis, instan-
te morte, non potuerit. Commodior sane fingi non
potuit ea, quæ ab Adamantis pulvere sumitur, quem
aiunt, non quia venenum est, sed quia duritie inte-
stina corrodit, interficere. Verum experientia, &
ratio huic opinioni refragatur. Nam Monardes re-
fert mancipia quædam plurimos Adamantes, ut
furtum tegerent, devorasse, quos postea integros
absque iactura valetudinis, egresserunt, si maiores,
qui acutos angulos habent, intestina non lædunt,
difficilius pulvis, qui excrementis crassioribus ita
involvitur, ut vix intestina attingere possit, lædet.
Pulveris exemplum adfert Monardes; mulierem
videlicet quampiam marito antiqua dysenteria la-
boranti, Adamantis scobem per multos dies pro-
pinasse, absque aliquo detrimento. Sola itaque
materiæ duritie, vel acumine præsertim in pulve-
rem redactus interficere non potest. Si itaque
venenum est, vel manifesta, vel occulta qualitate
esse debet. Manifesta non, quia neque prima, ne-
que secunda qualitas in illo vehemens aliqua de-
prehenditur, cum potius tanquam mortuum, & in
altera-

alterabile corpus omni manifesta qualitate videatur carere. Sed neque occulta qualitate hominem necare poterit, si enim necare debet, aget in hominis corpus, agere autem nihil qualitate potest, nisi agendo patiatur. Sic arsenicum ut necet, primum à ventriculo humano dissolui, & alterari, deinde ipsi adhærere, ut in ipsum agat, debet. Id enim omnibus venenis commune est, ut ab humano corpore alterentur, ac ab eo earum vis venefica in actum, ut noceant, redigatur. Quæ alterari non possunt, etiam qualitate nocere non possunt, ut aurum, lapides, nuclei ceraforum, ossa & similia, ista enim ut sumpta sunt, ita integra eiiciuntur. Adamas autem quia ita solide compactus est, ut alterari ab igne non possit, ab humano corpore multo minus poterit. Nullas itaque à se qualitates, ut noceat, emittit, præsertim cum illæ absque instrumento, & spiritu aliquo non communicentur, qualis ab Adamante, ut separari ne igne quidem, ita nec humani corporis calore potest. Non habet itaque Adamas veneficam qualitatem, neque in pulverem redactus interficere valet, ut falso à Paracelsi discipulis hæcenus iactatum fuit.

Creditur Adamanté contra venena, pestem, fascinationes, incantamenta, insaniam, metus vanos, terrentia intersomnia, incubos, & succubos, dæmonumque nocumenta, & præstigia, præsentaneum esse amuletum, eaque omnia arcere, ac præsentem veneno madere, ac constantiam, victoriam, animique fortitudinem efficere. Proditur etiam iram comprimere, coniugumque amorem fovere, ob quam causam reconciliationis gemma vocatur. Singulares has, multoque plures, per hanc gemmam divinitus exerceri posse facultates, humano generi commodas, non est dubium. In Dei enim potestate

Ad venena, & multa alia.

Reconciliationis gemma.

state est vel bonos, vel malos spiritus certis corporibus addicere, vel alligare, ut aut nocere, aut prodesse homini possint. Boni si præsto sint, illum qui Deo confidit, ac huiusmodi instrumentis, & mediis iuvare posse, & velle firmiter credit, iuvant. Mali vero Deo non confidentem, Deo permittente, offendunt. Si quid itaque metaphysicum huic gemmæ ascribitur, id non à suo temperamento, essentia, vel natura, sed à supremi motoris lege, & ordine promanare putandum est. Huius præscripto Adamas, quem summus Hebræorum pontifex gestabat, dum morte Hebræi propter peccata puniendi essent, colorem aëreum in atrum mutabat. Dum gladio plecti debebant, sanguineus apparebat, ac cum nihil criminis commissum esset, nitebat, & splendebat supra modum. Has facultates nemo gemmæ, ut naturales ascribet, sed spiritibus tantum, quibus huiusmodi facultates exercere à Deo

*Adamas
Aaronis.*

*Pulchritudo gemmæ
quid possit.*

commissum, vel permissum est. Fortassis etiam gemmarum, propter splendorum pulchritudinem, & dignitatem substantia apta est, ut bonorum spirituum statio, aut receptaculum sit: sicut malorum Medicorum, Theologorumque sententia loca fœtida, horrida, solitaria, & humores melancholici, in quibus dum sedem spiritus mali fixerunt: efficiunt, ut obsessus peregrino, sibi ignoto idiomate utatur, futura prædicet, multaque, alia supra naturam faciat. Ut per hos humores mali, cur per gemmas boni agere, & incredibiles facultates exercere Deo sic statuente, & volente non possunt?

*Spiritus
per gemmas
metaphorice
operantur.*

Dum itaque supernaturale quid à gemmis efficitur, id non gemmarum viribus, sed spiritibus ascribendum est. Hoc modo adulterium Adamas prode, & hominem interficere, aliaque plura perficere, quorum prius facta est mentio contra omnem

ratio-

rationem posset. Nonnulli arbitrantur supra in medium allatas, admirandasque facultates ab Adamante demum depromi, dum illi certi characteres, aut figuræ accommodo conspirante cœli aspectu, insculptæ sunt. Exempli causa victoriam efficere, dum ea hora, qua aspectus, qui victoriam significat, Martis, vel Herculis hydram superantis effigies illi insculpitur. Fateor profecto huiusmodi effectus supra naturam hac ratione interdum Deo permitte produci. Verum, ut supra monui, malorum spirituum beneficio id fit, qui in gemmæ corpusculum vana hominis credulitate, ne dicam ethnica impietate pellecti, sese insinuant, illoque abutuntur; ut naturales gemmæ facultates tegant, obruant, ac ignotas homini reddant, & pro iis suas, falsasque substituant, atque hac ratione paulatim hominem ad vana, & superstiosa ducant, tandemque à vero Dei cultu avocent, ad suum trahant, ac in æternum perdant. Qui insculpi ea, quæ bonos spiritus alliciant, vult, martyria Salvatoris, eiusque vitæ actus, qui virtutes exemplo edoceant, insculpi curet, sæpeque pie contempletur. Haud dubie divina affulgente gratia, bonisque spiritibus auxiliantibus, facultates mirabiles (gemmæ, aut sculpturæ nudæ non ascribendas, sed Deo) percipiet.

Adamantis sculptura.

Cur gemma interdum superaturalia operentur.

Quæ gemmæ insculpi debeant.

a Libro 37. Naturalis historiae cap. 4. littera d.

b Auctor rursus in errore (ut cap. 1. huius libri demonstravi) versatur, cum Garciae ab Horto locus sit.

c Psellus in libello de lapidum virtutibus, quem primus Philippus Iacobus Maussaccus vulgavit, latine verit, & emendavit, testatur Adamantem febres semitertianas suspensum, aut alligatum restinguere.

Dignitas, & valor Adamantis.

Dignitatem Adamantis auget tum a splendor, quo dum radios hinc inde iacit Iridem intrinseco superficierum reflexu imitatur, & refert, tum materia, quæ fere incorruptibilis est. Præcipue autem divina autoritas, quæ Pontificem hac gemma ornari, dum Sancta Sanctorum ingrederetur, voluit. Ponebatur autem supra pectus summi Sacerdotis, ubi ille talarem vestem, & supra talarem humeralem induisset.

A Regibus olim tantum expetitus fuit, nunc à quovis fere petitur, & gestatur. Nihil tamen propterea illius discessit pretio, cum longe pluris, quam ante aliquot annos veneat, ac indies licet in copia haberi possit, ipsius pretium crescat. Hoc enim tempore Adamas perpolitus, & absque omni vitio, si granum piperis ponderet, decem florenis, aut quinque ducatis venditur. Interdum maiori, interdum minori pretio, prout multi ad mercatum portantur. Solent ad pondus vendi dum iustam crassitiem habent, & sine macula sunt, ac perfectam à sculptore formam habent. Hoc est dum in superiore superficie tabulam quadratam, altera parte longiorem habent, ac duas laterales tabulas superiori æqualem: deinde tres inferiores etiam superiori æqualem, ac laterales ita pendentes, ut anguli recti hypotenusam constituent.

Plerunque qui minus quatuor ceratiis pendent, sæpe variant pretium; qui plus, id quod à me hic statuetur, semper servant, usque ad 10. ceratia. Inde singuli sequentes præcedentes, ut ceratio superant, ita etiam hoc numero videlicet 1010. Nam 11.

Cera-

Ceratiorem Adamas valet 9590, ergo 12. Ceratiorem, valet priori numero addendo 1010, 10600. & sic deinceps, in infinitum valor augeri potest. Nunquam tamen maiorem illo qui pendeat 187½. Ceratia, cuius mentionem facit b Monardes, inventum fuisse puto.

Ut autem proportio pretii statuatur, & inveniantur. Primo unius Adamantis perfecti, omnibusque modis absoluti, si granum ponderet pretium statuendum est, & sit exempli causa 10. vel thalerorum, vel florenorum, vel coronatorum, prout quis velit. Nam variat pretium, ut dixi, si variaverit, poterit valor numeri manens, etiam mutari. Nam ex 10. thaleris potest quis 10. florenos, ducatos, philippicos, aut coronatos efficere, ut tabula omni pretio inferviat. Si quis vero velit pretium illius Adamantis habere qui 2. grana pendet; quadret numerum, hoc est, in se ducat, nempe bis duo sunt 4. Hinc quotientem ducat in pretium unius grani, nempe 10. habebit in quotiente 40. sic est valor 2. granorum, superet itaque 30. unitatibus unius grani valorem, quam differentiam voco. Iam ut trium granorum valor habeatur. Differentia præcedens augenda denario ut sit 40. illaque addenda valori 2. granorum, qui erat 40. & ita constituetur numerus 80. valor trium granorum. Huic differentiæ quæ est 40. iterum adde 10. & constitues 50. differentiam, & numerum, qui additus 3. granorum valori nempe 8. constituet 130. valorem 4. granorum, id est, unius ceratii. Atque hoc modo augendo postremam differentiam numero denario constitues sequentem, quæ addita postremo valori etiam sequentem indicabit, ut in tabula licet videre. Nam singulæ differentiæ usque ad quadragesimum granum, vel 10. ceratia, hoc modo, ut in tabula apparet, progrediuntur.

*Regula
pretii in-
veniendi.*

130 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
tur. Inter 10. & 11. ceratium differentia est mille
tantum, ne nimis excreſcat pretium. Deinde non
per grana proceditur amplius, quia negliguntur.
Nam ſi 10. ceratia Adamas pendet, vel 10. & 3. gra-
na, perinde habetur. Vix enim mercatores huius-
modi exceſſum æſtimant. Ceratiorum differentia
etiam progrediuntur per denarium numerum, ut
granorum: quæ optime tabella oſtendit. Verum
ſi quis paulo curioſior granorum valorem ſcire vel-
let, nempe 10. ceratiorum, & trium granorum. Di-
vidat differentiam 1000. quæ eſt inter 10. & 11. ce-
ratia, in quatuor partes ac tres addat 10. ceratiorum
valori nempe 750. Hac tamen cautione, ut adhuc
tres unitates addantur, quia tertium granum eſt. Si
2. grana 10. ceratiis addendæ eſſent duæ partes, nem-
pe 500. adderentur. Si vero unum granum, tum
tres unitates ab una parte 250. auferendæ eſſent, id-
que ut differentia creſcant, ita differentia hæ erunt
247.500.753. ut itaque 10. ceratiorum, ac trium gra-
norum valor habeatur adde numero 8590. qui con-
ſtituit 10. ceratiorum pretium 753. & habebis 9343.
Hoc modo cum reliquis agendum. Simili ratione ſi
quis pretium 10. granorum cum dimidio ſcire velit,
ſumat differentia quæ eſt inter 10. & 11. grana nempe
120. Hanc dividat in duas partes, nempe 60. ab una
abſtrahat 4. unitates, ut differentia minor ſit, quo-
tiens ergo ſit 56. quem addet valori 10. granorum
640. & fiet 696. pretium quaſitum, ita cum cate-
ris agendum.

Tabu-

Tabula sequēs habet columnas quatuor. In prima, & secunda columna ponitur pondus Adamantū : in tertia, pretium, & in quarta, differentia. Prima columna ceratia habet, unum ceratiū pendet 4. grana.

Ceratia	Grana	Pretium	Differentia	Ceratia	Grana	Pretium	Differentia
	1/2	2 1/2			9	530	110
	1	10			10	640	120
	1 1/2	23	30		11	760	130
	2	40		3	12	890	140
	2 1/2	58	40		13	1030	150
	3	80			14	1180	160
	3 1/2	103	50	4	15	1340	170
1	4	130	60		16	1510	180
	5	190	70		17	1690	190
	6	260	80		18	1880	200
	7	340	90	5	19	2080	210
2	8	430	100		20	2290	220
					21	2510	230
					22	2740	240

I 2

Cera-

Ceratia	Grana	Pretium	Differentia	Ceratia	Pretium	Differentia	Ceratia	Pretium	Differentia
	23	2920	250	35	37840	1260	87	114850	1770
6	24	3230	260	37	39100	1270	88	116620	1780
	25	3490	270	38	40370	1280	89	118490	1790
	26	3760	280	39	41650	1290	90	120190	1810
	27	4040	290	40	42940	1300	91	121990	1820
7	28	4330	300	41	44240	1310	92	123800	1830
	29	4630	310	42	45550	1320	93	125620	1840
	30	4940	320	43	46870	1330	94	127450	1850
	31	5260	330	44	48200	1340	95	129290	1860
	32	5590	340	45	49540	1350	96	131140	1870
8	33	5930	350	46	50890	1360	97	133000	1880
	34	6280	360	47	52250	1370	98	134870	1890
	35	6640	370	48	53620	1380	99	136750	
9	36	7010	380	49	55000	1390	100	138640	
	37	7390	390	50	56390	1400	110	158090	
	38	7780	400	51	57790	1410	120	178540	
	39	8180	410	52	59200	1420	130	199990	
	40	8590	—	53	60620	1430	140	221440	
10		9000	1000	54	62050	1440	150	237300	
11		10500	1010	55	63490	1450	160	276340	
12		11620	1020	56	64940	1460	170	305790	
13		12650	1030	57	66400	1470	180	322240	
14		13690	1040	58	67870	1480	190	349690	
15		14740	1050	59	69350	1490	200	378140	
16		15800	1060	60	70840	1500			
17		16870	1070	61	72340	1510			
18		17950	1080	62	73850	1520			
19		19040	1090	63	75370	1530			
20		20140	1100	64	76900	1540			
21		21250	1110	65	78440	1550			
22		22370	1120	66	79990	1560			
23		23500	1130	67	81550	1570			
24		24640	1140	68	83120	1580			
25		25790	1150	69	84700	1590			
26		26910	1160	70	86290	1600			
27		28120	1170	71	87890	1610			
28		29300	1180	72	89590	1620			
29		30490	1190	73	91120	1630			
30		31690	1200	74	92750	1640			
31		32900	1210	75	94390	1650			
32		34120	1220	76	96040	1660			
33		35350	1230	77	97700	1670			
34		36590	1240	78	99370	1680			
35			1250	79	101050	1690			
				80	102740	1700			
				81	104440	1710			
				82	106150	1720			
				83	107870	1730			
				84	109600	1740			
				85	111340	1750			
				86	112090	1760			

Verum si quis absque tabella memoriter pretium aliquot ceratiorum, exempli gratia, decem velit scire; redigat ceratia in grana: deinde, quia quatuor grana ceratium faciunt, multiplicet numerum 10. per 4. erunt 40. grana. Postmodum numeret quotus sit ille numerus à primo grano, & inueniet esse trigessimum nonum, hoc est unitate minorem proposito. Nam primus non computatur, idque necessarium, & perpetuum est. Auferat itaque à proposito numero 40. unitatem, ut maneant 39. Hunc multiplicet per 10. quia singulæ differentię augentur per denarium, & quotiens erit 390. Huic addantur 30. quæ est prima differentia, & quotiens erit 420. differentia videlicet, quæ sequitur proxime quæsitum numerum, auferatur ab ea 10. & exurget differentia, quæ præcedit quæsitum numerum, nempe 410. Ut vero à primo differentiarum numero 30. usque ad 410. habeatur omnium summa: secundum regulam progressionis addenda simul 30. & 410. & emergent 440. quæ medientur, sintque 220. ac postea multiplicentur cum 39. tot enim sunt numeri, qui per 10. augentur, & quotiens erit 8580. Huic addatur unius grani pretium, nempe 10. & ita 40. granorum pretium erit 8590. Hæc regula servit ad decem ceratia, vel ad 40. grana, ulterius non, quia alia in differentiis proportio servatur, & non amplius per grana, sed per ceratia fit progressus: deinde differentię etiam tantum denario numero augentur, ac prima differentia statuitur mille. Si itaque, exempli causa, quæratur pretium 22. ceratiorum, quia duodecimus hic numerus est à decem ceratiis, computatione facta, & singula pretia per decem adiecto millenario augentur, multiplicanda 12. per 10. fiunt 120. huic addenda 1000. fiunt 1120. Hæc est differentia, sequens nū-

*Absque
tabella
pretium
venari.*

134 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
merum quæsitum, ab hac aufer 10. fiunt 1110. huic
adde 1000. fient 2110. media fient 1055. cum hoc
numero multiplica 12. quotiens erit 12660; huic ad-
dendum 10. ceratiorum pretium 8590. & emergit
21250. pretium 22. ceratiorum. Regula eadem est
quæ superior, nisi quod primus numerus alius sit.
Si vero iste modus computandi difficilis videtur,
dabo alium usque ad decem ceratia. Redigatur ita-
que ceratiorum numerus in grana. Exempli causa,
quæro pretium quatuor ceratiorum, fiant inde 16.
grana, & ducantur illa in se, fient 256. Hunc nu-
merum duc in pretium unius grani, nempe 10.
fiunt 2560. Qui numerus secundum Linscotium
est valor Adamantis; sed fallitur is vehementer,
quia hac ratione nimis augetur valor Adamantis.
Hoc enim modo 20. Ceratiorum hoc est 80. grano-
rum valeret 64000. Quamobrem ne ita excrescat
pretium, à trium granorum pretio auferenda de-
cem, à 4. granorum 30. & à 5. granorum 60. & sic
deinceps, semper augendo differentiam numero
denario usque ad 41. granum, circa quod muta-
tio fit.

Quia itaque à tertio grano progressio fit, adden-
do priori numero decem. Summa colligenda per
regulam progressionis, collectaque à summa puta-
ri valoris auferenda. Verum quia 16. granorum va-
lorem quæro, auferam ab eo numero 2. erunt 14.
tot enim progressionis tantum sunt numeri, quia à
tertii grani valore decem abstrahuntur, qui primus
progressionis numerus est. Unum enim granum
10. valet. duo grana 40. Sed tria grana 90. demptis
10. id est. 80. Ut itaque postremum numerum pro-
gressionis habeam, multiplico illum per numerum
excessus quo fit progressio, videlicet 10, & habebõ
140. huic numero addendus primus, nempe 10. ut
regula

*Alius mo-
dus com-
putandi.*

regula progressionis docet, & habebis 150. Huius medium multiplicabo cum 14. vel quod perinde est medietatem 14. nempe 7. cum 150. & quotiens erit 1050. qui numerus est summa omnium qui additione 10. aucti fuerunt ad 14. usque numerum. Hic abstrahitur à putativo pretio 2560. & remanent 1510. verum 16. granorum pretium. Breviter ita tradi potest regula. Exempli causa, si quæras 16. granorum pretium duc in se, habes 256. Hunc quotientem duc in 10. unius grani valorem habebis 2560. iterum abstrahere à 16. duo, habebis 14. hunc duc in differentiam progressionis 10. habebis 140. huic adde primum progressionis numerum nempe 10. & habebis 150. huius medium duc in 14. & habebis 1050. hunc abstrahere à putativo pretio 2580. & habebis 1510. pretium quæsitum.

Regula pretii compendiosa.

Tabella præcedentē regulam ostendens

Grana	pretium putativum	numeri auferendi	verum pretium
1	10		10
2	40	numerus progressionis	40
3	90	10	80
4	160	20	130
5	250	30	190
6	360	40	260
7	490	50	340
8	640	60	430
9	810	70	530
10	1000	80	640
11	1210	90	760
12	1440	100	890

Potest hæc tabella ad libitum extendi, augendo numerum progressionis denario; sed frustra, quia in præcedenti tabula pretium verum, quod ab hoc

136 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
non differt expressum est, ut inspicienti perspicuum est.

*Pretium
Adamantis
imperfecti.*

Hactenus pretium perfecti Adamantis, id est, qui omni vitio caret, ac legitimam corporis habet constitutionem traditum, & præscriptum est. Qui vitium habet, his regulis æstimari non debet. Nam si aliquo colore, vel exiguo tinctus sit, mox illi tercia statuti in tabella pretii pars auferri debet. Si nubecula aliqua, fissura, granum, aut pilus adsit, pro quantitate illorum, vitiique magnitudine, vel media pars, vel duæ, tertiæ, vel etiam plus auferendum est. Si non satis crassus fuerit etiam si purus, etiam aliquid ipsius pretio detrahitur. Forma enim legitima ut commodius radiet requiritur. Nec hic certa regula statui ulla potest. Examinatori enim prudenti æstimatio relinquenda est. Hoc tamen notandum quod Adamantes non crassi, & superius latissimi qui videntur plus ponderis habere, quam revera illis sit, pluris paulo, quam pendent, æstimentur. Sed minoris, quam appareant. Qui magnam tabulam habent, & latera angusta dimidium tantum pondus habent.

a *Quod calor Corrumpt splendorem, colorem, & vires Adamantum, testis est VVolfangus Gabelchoverus in annotationibus cap. xv. Andrea Baccij de Gemmis, & Lapidibus, cuius hæc sunt verba. Notandum hoc loco est, Adamantem à calore corrumpi, & vires suas, & colorem amittere. Ideo qui ipsos præservare volunt, cum vesperi eunt dormitum, sibi anulum extrahunt, & in cyathum aque frigida ponunt, vel illum supra Marmor, aut in alio loco frigido collocant.*

b *Auctor non maiorem Adamantem inuentum fuisse putat, quam cuius meminit Nicolaus Monardes,*

at

at non est locus Monardis, sed Garcia ab Horto, ut capitibus precedentibus docuimus. Cl. V. Carolus Clusius maiorem Adamantem in Belgio conspectum haud putat, quam quem Philippus Hispaniarum Rex, Ducturus Elizabetham Henrici II. Galliarum Regis maiorem natu filiam, emit de Carolo Affetati Antverpia, Anno 1559. octogies millenis Coronatis: pendebat autem ceratos septem, & quadraginta cum semisse, hoc est, 190. grana.

CAP. VI.

Vsus Adamantis.

NON solum Adamas ornatui inservit, sed in scobem malleo redactus ad alias gemmas duriores sculpendas, & celandas utilis est. Absque ipsius enim ope, nec ille commode, nec ipsemet ullo modo cælari, aut sculpi, ut dignitatem, & pulchritudinem adipiscatur, potest. Cum ipse à nullo pati possit, ac omnes alias gemmas, imo omnes res creatas duritie superet. Solet autem in hunc usum oleo misceri, cuius guttula, vel gemmis ipsis, vel ferro acuto, quod gemmam, aut Adamantem excavare debet, instillatur. Deinde ferrum à rota circulariter, & celerrime motum gemmæ adhibetur: ita multis rotationibus, & continuo affricu pulveris, tandem excavatur gemma. Verum Adamas multos dies resistit antequam effatu dignum quid ab ipso ablatum appareat. Paulatim tamen cedere sibi ipsi, ut lapis à guttis aquæ stillatitiis excavatur, cogitur: testante versiculo

Gutta cavat lapidem, non vi, sed sæpe cadendo.

Si quis miretur cur pulvis in Adamantem, cum illo durior non sit, agere possit, ac agens fortior pa-

138 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
tiente esse debeat; mirari desinet, si particulam,
quæ excavatur eandem, pulverem qui excavat, non
eundem semper esse animadvertat. Nam propte-
rea in pulverem redigitur, ut singula pulveris cor-
puscula suum officium faciant, locumque excavan-
dum terant. Deinde cum pulveris vis evanescit,
iterum recentior, & non hebetatus adhibetur. So-
let enim pulvis in usum admissus duritiem amitte-
re. Quod similiter Smir. lapidi, quo molliores gem-
mæ expoliuntur, & cælantur, contingit. Scrupulus
unius scobis solet decem thaleris vendi.

*Ad arma
penetran-
da.*

Adamantis cuspis si telo, aut sagittæ imponatur
omnia arma facillime penetrat. Novi medicum fa-
miliarem, qui iactabat se singulari artificio, cuspidi
acus imponere facile posse Adamantem, ac ungui-
bus quemvis Adamantem, absque alio instrumen-
to, vel materia, quam quæ à corpore humano su-
mitur, posse in squammas Specularis lapidis instar
dividere.

*Adaman-
tem fran-
gere.*

*Ad sym-
bola.*

*Quid desi-
gnet Ada-
mas.*

Ufus etiam Adamantis est in symbolis, vel em-
blemat. In his enim illius figura innocentiam,
constantiam, fortitudinem, aliasque virtutes desi-
gnat. Adamantis figura usi sunt Cosmus Medices
Magnus Hetruriæ dux, Borsus dux Modenæ, Re-
gii, & Ferrariæ, primus Marchio Estensis, ac comes
Rovigii. Fridericus Gonzaga dux Mantuæ primus
Marchio Montis Ferrati. Laurentius Medices Ur-
bini dux, Alphonsus Carræus Marchio Savonæ.
Antonius Carraciolus, aliique complures ut videre
in tertio tomo symbolorum à me Praga edito-
rum, licet.

CAP. VII.

Quo pacto Adamas sculpatur.

ADamas varia figura scinditur, cæteris præstantior habetur quadrata, hoc est dum superficies in quadratam tabulam redigitur. Dum autem in talem formam Adamas aptatur, id observari debet, ut duæ tabulæ laterales unam superiorem faciant, ac laterales hypotenusam anguli recti constituent. Deinde ut una pars superioris tabulæ, longior sit alteri necesse est, ita enim perfectissima illius forma est. Cui si accedat substantiæ puritas, ita ut nullus color in eo appareat, plerunque 50. ducatorum pretio, si ceratium ponderet æstimatur. In pretii tabella unius ceratii valor indicatur numero 130. eo numero floreni, vel thaleri, vel semisulares aurei intelligi possunt, prout nempe pretium intenditur, vel minuitur à mercatoribus. Solent etiam Adamantes in pyramidis formam, ex quadrangulo emergentem, a sculpi, sed huiusmodi figura licet cæteris aliis prævaleat, dignitate tamen, & valore figuræ tabulatæ cedit. Aliæ figuræ plerunque propter lapidis nondum sculpti formam ita eliguntur ut quam minimum ipsius corpori decedat.

a *Vtuntur autem hodie Adamantum, gemmarumque sculptores, hoc glutine, cui gemmas ut poliantur inserere solent. ℞ Resina libram semiss. cera flava, mastichis ana unciam semiss. hisce liquefactis admiscebis imbricis, aut tegulæ frictæ pulverem per setaceum traiectæ, & lotæ ad sufficientem duritiem, & quantitatem. Experimentum autem consistentiæ capies si aliquid lapidi madefacto instillabis. Attendendum autem est sudo, & sicco cælo, tantum pulveri-*

pulverizati Imbricis, seu tegula non addendum, quantum udo, & humido. Huius, sed non tali modo preparati glutinis meminit auctor fol. 82. Hoc unicum, (quoniam Adamantis mentionem fecimus) addendum putavimus, quod Aurifabri ut Adamantem non inficiant, sublatumque tuto paleae applicent, soleant uti hoc glutine. Frustum eboris chryfibulo indunt, alioque chryfibulo superimposito, quod tamen eiusdem profunditatis non est, rimam argilla, sale bene subacta oblinunt, ne aer intret, igneque ustum in materiam nigram vertunt, cere liquefacte ad sufficientem quantitatem eboris pulverizati admiscunt, eaque materia stilum, ligneumve bacillum inungunt, quo & levia quaeque tollunt. Huius ferme formam tradit Auctor folio 115. sed tantum utitur pro colore Adamantibus substernendo.

CAP. VIII.

De Carbunculo.

Magna fama est Carbunculi. Is vulgo putatur in tenebris carbonis instar lucere; fortassis quia Pyropus, seu Anthrax appellatus à veteribus fuit. Verum haec nemo unquam vere asserere ausus fuit, se gemmam noctu lucentem vidisse. Garcias ab horto proregis Indiae medicus refert se allocutum fuisse, qui se vidisse affirmarent. Sed iis fidem non habuit. a Ludovicus Vartomannus regem Pegae tantae magnitudinis, & splendoris habere scribit, ut qui regem in tenebris conspicatus fuerit, eum splendere quasi à Sole illustretur existimet, sed nec ille vidit. Si itaque gemmam noctu lucentem natura producat, ea vere Carbunculus fuerit, atque hoc modo ab aliis gemmis distinguetur, omnesque alias dignitate superabit. Multi autumant gem-

Carbunculus.

gemmas in tenebris lucentes, à natura gigni non posse; verum falluntur. Nam ut lignis putridis, nicedulis, halecumque squammis, & animalium oculis, natura lucem dare potest; non video cur gemmis idonea suppeditata materia (in tanta rerum creatarum abundantia) tribuere non possit. An itaque habeatur, aut non, incertum adhuc est. Doctissimorum tamen virorum omnium sententia huiusmodi gemmæ non inveniuntur. Hinc fit quod rubentes, & transparentes gemmæ omnes; ab iis Carbunculi, Anthraces, Pyropi, & Carbones nuncupentur. Quia videlicet carbonis instar lucent, ac ignis instar flammeos hinc inde radios iaciunt.

*Gemmas
posse nocte
lucere.
Incertum
an habeatur.*

a Addendum hic etiam puto illud, quod Ælianus lib. 8. de historia animalium refert, nempe ciconiam ob crus fractum, & ab Heraclea muliere curatam, Carbunculum (veram Æthiopum Amethistum) qui nocturnas tenebras instar lampadis illustrat, prætervolantem, gratitudinis ergo in sinum illius mulieris deiecisse.

C A P. I X.

Carbuncolorum genera.

Carbuncolorum apud Plinium genera varia sunt. Imo sexus discrimen facit. Acriores masculos, languidiores fæmellas arbitratur. Inter cætera genera recenset Amethistizontas, quorum extremus igniculus in Amethisti violam exit; Sirtitas pinnato fulgore radiantes. Lythizontas, Charcedonios, nigriores aspectu, sed qui igne, vel Sole, & inclinatione acrius, quam cæteri excitantur, ac umbrante tecto purpurei videntur, & sub cœlo flammeos contra radios Solis scintillant, atque stellas
intus

*Amethi-
stizontas.*

142 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
intus habent ardentes, si masculi sint. Nam femina
universum fulgorem extra se fundunt. Æthio-
picos pingues, lucemque non emittentes, sed con-
voluta igne flagrantes. Alabandicos cæteris nigrio-
res, sed scabros: Troëzenios intervenientibus ma-
culis albis, ac Corinthios colore pallidos. Inter Car-
bunculorum genera etiam a Plinio recensentur:
Anthracitis, Sandastros, b Lychnitis, ac Ionis. An-
thracitis præcincta candida vena in ignem iactata,
velut intermorta extinguitur, contra aquis perfu-
sa exardescit. Sandastros duplex Indicus, vel Arabi-
cus, eius commendatio summa, cum in translucido
stellantes intus fulgent aureæ guttæ, semper in cor-
pore, nunquam in cute, fere & stellas Hyadas, &
numero, & positione imitantes, unde in religione
habitus, & in cæremoniis apud Chaldeos. Indici
hebetare visus dicuntur. Blandior femellis flamma
alliciens magis, quam accendens. Arabici fumidi
Chrysolito similes dicuntur, negant aliqui Sanda-
stros poliri propter teneritatem, Lychnitis circa
Orthosiã in Caria, sed probatissima in Indis, quam
quidam remissiozem Carbunculum vocant, habe-
tur. Ionis Lychniti similis duplex; quædam radiat
purpura, altera cocco. Calefactæ digitorum attri-
tu paleas ad se trahunt. Nascuntur apud Nasamo-
nas in montibus. Potoria vasa ex hoc lapide, & è
Lychnite factitata traduntur. Omnia hæc genera
scalpturæ contumaciter resistunt, partemque ceræ
in signo tenent. Hæc sunt genera à Plin. ita confu-
se tradita, ut non internoscantur; non dubium ta-
men est, quin Rubinos, Granatos, Almandinos,
Hyacinthos nostros, aliasque rubentes gemmas
omnes hic descripserit, & Carbunculi nomine ap-
pellarit. Ne itaque confuse historia illorum trada-
tur. Carbunculi hoc est rubentis, & diaphanæ gem-
mæ

mæ genera sunt Rubini, Granati, Almandini, & Hyacinthi rubri: nam tales inveniuntur. Horum historiam ordine describam.

a) Libro 37. Naturalis historie cap. 7. littera 1. Anthracitin hanc Hematitidis genus facit Georgius Agricola lib. v. de Natura Fossilium cap. v.

b) Lychnitis lapidis meminit Philippus Iacobus Maussacius libello de fluvijs Plutarcho adscripto fol. 2. in descriptione fluvij Hydaspis, pluribusque in notis suis ad eundem libellum (edidit autem eum Tolose 1615. in 80.) fol. 213. Idem vero Psellus de lapidum virtutibus supra cap. 4. huius libri citatus, testatur Lychnitem collo suspensum, oculorum fluxiones sistere, appositum fronti linea lacini involutum.

C A P. X.

De Rubinis.

Rubinus est gemma diaphana, rutilans, rubensque exigua portiuncula cærulei coloris, ac limam respuens. Rubedo ipsius non est puri minii, vel cinnabaris, sed sanguinis potius, cocci, lacæ Indicæ, aut kermesini. Quo tamen minus cærulei, modo aliquid in extremo igniculo appareat, eo nobilior est. Si ex flavedine rubeat gemma, non ad Rubini, sed Granati, vel Hyacinthi species referenda est, hac enim nota ab iis distinguitur.

C A P. XI.

Genera Rubinorum.

Rubinorum quatuor sunt genera. Verus, & simpliciter appellatus Rubinus, Rubacellus, Ballacius, & Spinellus. Inter hos aliqui albicant, &

144 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
vix rubedinem habent, albi Rubini nuncupati, alii
cerasi maturi instar rubent, aliqui mixtos habent
colores, aut media parte rubent, media candicant,
alii media parte Saphiri, media Rubini sunt, Qui
albi sunt duritie à cæteris gemmis distinguuntur.

C A P. X I I.

De vero Rubino.

*Carbun-
culus est
magnus
Rubinus.*

Rubinus verus, ut dixi, cocci, & lacca Indica
colorem refert, vitrunque eodem colore ad-
mixto lini oleo tinctum, apprime veri Rubini co-
lorem ostendit. Habet coccus, vel lacca Indica non-
nihil coloris cinnabaris, Verum parum cærulei in
extremo igniculo subesse videtur. Si enim nimis
multum cærulei appareret, Balassium referret. Hic
verus Rubinus si magnus fuerit, & 20. Ceratiorum
pondus excedat Carbunculi celebrati nomine di-
gnus est, atque is censeretur debet, qui tanto in pretio
apud veteres fuit, ac cui inter tenebras lucendi fa-
cultas falso data fuit.

Rubinus ab Indis vocatur *Tokes*, vel *mamca*, à
Persis & Arabibus *Iacut*.

C A P. X I I I.

*Loci natales magnitudo, & quomodo nascatur
Rubinus.*

Nobiliores Rubini in insula Zeilan nascuntur.
Alii & minores in Coria, Calecut, Cambaia, &
Bisnager. Optimi in flumine Pegu, quos incolæ
ore, & lingua explorant. Nam frigidiore, & du-
riores meliores arbitrantur. Illorum colorem igne,
in quo coquunt augere dicuntur. Nasci solent in
quadam lapidea matrice rosei coloris, quam aliqui
si per-

si perspicua fuerit Balassium Rubinum vocant. Nam si transparent, gemmæque instar non sit, ab omnibus mater, aut matrix Rubinorum appellatur: propterea quod (ut infans in utero materno sanguine nutritur) in hac Rubinus formetur, alatur, ac excrescat. Primum candicat, deinde paulatim maturefcens ruborem contrahit. Hinc fit quod albi, & albicantes qui nondum maturi sunt, reperiantur. *a* Nascitur plerunque in eadem fodina ubi Saphiri reperiuntur. Si alimentum varium fuerit, & non omnino Rubino idoneum; mixti coloris inveniuntur, nempe partim albicantes, partim rubentes, aut media parte Rubini, media Saphiri, quos Indi *Nilacandi* quasi Saphiro Rubinos appellat. Veri Rubini satis magni reperiuntur. Rudolphus Secundus Imperator Augustus, & invictissimus, ac Dominus meus clementissimus, Rubinum habet qui parvi ovi gallinacei magnitudinem æquat, ac ceratia pendet.

*Balassium
mater Ru-
bini.*

*Cæsaris
Rubinus.*

Is, à forore sua Galliarum regis vidua, ad ipsum hæreditario iure pervenit. Illo maiorem in Europa inveniri non puto. Si quæ gemma pro vero Carbunculo unquam habita fuit, illa haberi debet. Intellexi olim 60. ducatorum millibus emptam fuisse. Verum si quod rarum, & pulchrum est, magno æstimari debet, ille aut inæstimabilis prorsus, aut longe pluris æstimandus est. Cleopatrarum Margarita 234375. ducatis æstimata fuit. Ut illa omnes sui generis pulchritudine, & magnitudine superavit, ita & hic Carbunculus. Nec propterea, quod non pluris venit, existimandum iusto pretio fuisse venditum. Quia mercatores tanti pretii gemmas servare non possunt. Nam si otiosas pecunias, aut divitias steriles habere, aut ære alieno gravati, bonis cedere nolint, divendere coguntur.

a *Author hæc sequentia habet ex Garcia ab Horto lib. I. Aromatum & simplicium historia cap. 49.*

C A P. XIV.

Rubini proprietates, qualitates, & facultates.

*Ad vene-
na.*

TRadunt authores Carbunculum, seu verum Rubinum gestatum, vel ebibitum venenis vehementer resistere, ac à peste præservare, tristitiam arcere, libidinem coërcere, malas cogitationes, & terrentia somnia avertere, animum exhilarare, corpus incolume conservare, a ac si homini infortunia instent, ea mutatione coloris in obscuriorem significare, iisque præteritis iterum pristinum colorem recuperare. Interim tamen somnum minuere, ac sanguinem nonnihil exagitare, ut gestantes facile excandescant.

a *VVolfangi Gabelchoveri insignem de se ipso historiam notatu dignam, hic annectere placuit. Cuius verba in comm. cap. 6. Andreae Baccii de gemmis, & lapidibus, hæc sunt. Notatu vero dignum est, Rubinum verum orientalem, coloris crebra mutatione, & obscuritate, homini ipsum gestanti, certum aliquod infortunium, & calamitatem non diu absurturam denunciare, & pro maiori, vel minori infortunio, ad maiorem, vel minorem nigredinem, & opacitatem declinare. Id quod tum à viris Clarissimis frequenter audivi, tum quoque prob dolor ipse expertus fui. Cum enim 5. Decembris Anni 1600. post Christum natum, cum dilectissima coniuge, Catharina Adelmannia piæ memoria, Stutgardia Calviam proficiscerer, observavi in itinere manifestissime, Rubinum pulcherrimum, quem annulo aureo inclusum ab eadem dono acceptum, in manu gere-*

gerebam, semel atque iterum splendidissimum colorem fere prorsus amisisse, & pro splendore obscuritatem, & luce tenebras acquisivisse: quæ nigredo, & obscuritas non solum per unum, vel alterum diem, sed aliquot perduravit, adeo ut vehementer perterritus, annulum ex digito removerim, & in cistam recondiderim: Vnde non raro coniugem admonui instare vel mihi, vel illi insigne periculum, quod ex Rubini mutatione, & varietate collegeram. Neque sane animus meus me fefellit, ut quæ intra paucos dies lethali morbo correpta fuerit, qui ipsam ad mortem usque comitatus est. Post mortem vero pristinus splendor sua sponte denuo redijt.

CAP. XV.

Dignitas, & valor Rubini, seu Carbunculi.

Rubini dignitas dum 10. ceratorum pondus excedit maxima est, propter gratissimum quo oculos pascit colorem. Proinde Adamantum pretio omnino æstimari potest, nec autem 10. ceratiis ulterius alia, quam priori tabula, qua Adamantum pretia statuuntur opus est. Scribit *a* Garfias ab horto 34. ceratorum Rubinum à regulo in Decan 32. libris auri emptum, aureis Lusitaneis 20000. æstimatum fuisse, quod pretium proxime illi, quod tabella ostendit, accedit. Minorum Rubinorum pretium certum vix statui potest. Hodie tamen gemmarii pretium illius ab Adamante cui associari potest Rubinus, accipiunt. Ut si videatur ex magnitudine habere 4. ceratia, valore Adamantis (modo perfectus sit, & colore absoluto) qui quatuor ceratia pendet æstimeretur. Eodem modo æstimantur, & illi qui in tabulas redigi non possunt, ac meliores crudi, quam præparati, apparent. Reliqui

Rubinorū

matrona-
lium pre-
tium.

148 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
qui ad collaria matronarum, vel mundum mulie-
brem exornandum eliguntur, neque exactam for-
mam habent, non tanti æstimandi sunt, quanti qui
tabulam constituunt. Qui vero tenues sunt, sed ta-
men colore, & pulchritudine absque cavitate infe-
riori perfecti, tanto pretio valent, quanto qui iu-
stam crassitiem habent, cum neque ponderis, neque
crassitiei, sed tantum amplitudinis, coloris, & per-
spicuitatis in illis habeatur ratio.

a Libro I. Aromatum, & simplicium historia cap. 49,
non 34, sed 24. caratiorum habet: & male Auctor
scribit emptum fuisse 32. libris auri, cum Garcias
ipse affirmet emptum fuisse sex auri manus, que
quinque Lusitanicas arrobas efficiunt. Cum Lusita-
nica Arroba constet 32. libris teste cl. v. Carolo
elufio.

C A P. X V I.

Imitatio, & adulterium Rubini.

ADulterari, vel fucari solet Rubinus tribus mo-
dis. Primo dum ipsi, si absque aliqua, vel
pauca rubedine sit, rubra bractea, aut color, aut vi-
trum aliquod rubeo colore tinctum, & splendens
substernitur. Qui modus nonnullis ideo care-
re fraude putatur, quod vera gemma licet colo-
re non proprio adiuta, appareat. Veruntamen
fraus est pretium gemmæ alieno colore augere.
Ob hanc imposturam famæ iacturam fecit gem-
marius quidam, dum Rudolphum Imperatorem
invictissimum, & Dominum meum clementiss. de-
cipere conaretur. Secundo dum alia gemma nobi-
lis candicans, ut Saphirus albus, Crystallus, Topa-
sius, aut Pseudoadamas in illius locum substituitur,
atque propter colorem, bracteam, aliudve corpus
diapha-

diaphanum substratum, ita rubet, & radiat, ut à vero Rubino nihil differat. Tertio dum vitri partes duæ mastice ita glutinantur, ut mastix colore cocci tincta per utrumque vitri corpus ita pelluceat, ut verus Rubinus videatur. Horum modorum secundus, & tertius usitatissimi sunt. Verum non adeo difficulter deprehenduntur. Primo modo fucati dignoscuntur, quia non exacte scintillant, limam non perferunt, ac colore pulchriores veris videntur. Horum fraudé solent aliqui ad unguem noscere. Nam si colore rubro caruerit, ac gemmæ planities ungui superponatur, visusque per superficiem gemmæ, & unguis dirigatur, candor absque colore apparebit. Veruntamen gemmarii, inferiores gemmæ superficies, variis angulis ita artificiose scalpere norunt, ut multiplici superficie in omnem partem reflexu fraus innotescere perito artifice non semper possit. Propter has fraudes Rubini hoc seculo non tanti quam olim fiunt.

Duplate.

Nonnulli Rubinum ementiuntur auripigmento, quod excoquant in vitro, non exacte obturato lento igne: ac frustula vitri lateribus adhærentia, sed admodum frangibilia statuis cereis adhibent, ut Rubini vices, quos exacte referunt, suppleant.

Auripigmentum coctum in Rubini speciem abit.

CAP. XVII.

De Rubino Balassio.

Hic Rubinus qui Balassius, aut Pallacius vocatur, inde nomen habere putatur, quod pallacium, seu mater Rubini veri ante descripti, in quo nascitur, & tanquam in palatio, vel domicilio residet, sit. Habet iste Rubinus laccæ florentinæ, aut cremesinum colorem, ita ut parum cærulei coloris vero rubro admixtum videatur, rosei coloris

150 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
rubentis instar. Verum color hic dilutus est admo-
dum, visui admodum gratus, ac Rubini veri instar
fatis splendens. Sæpius in venis Saphiri hoc genus
reperitur, è cuius tinctura cærulea huius rubedo di-
luitur, & temperatur. Nascitur in iis regionibus in
quibus Carbunculi, & veri Rubini.

C A P. XVIII.

Dignitas, virtus, & usus Balassii.

Rubini veri, putatur Balassius, habere vires, &
facultates, licet languidiores. Peculiariter ta-
men furoris, iræ, atque libidinis impetus frænare,
& coërcere putatur, ob id mulieribus maxime con-
venire. Deinde iccoris omnia vitia emendare cre-
ditur.

C A P. XIX.

Balassii pretium, & valor.

Longe vilior Rubino est Balassius. Nam, teste
Linschorano, 1. ceratium pendens, 10. ducatis
æstimatur, 2. ceratia pendens 20, 3. pendens 30, 4.
pendens 40. & sic ulterius multiplicando nume-
rum ceratiorum per 10.

C A P. XX.

Imitatio, & fucus.

Adulterantur ut veri Rubini, ac difficilius in il-
lis fraus deprehenditur.

C A P.

CAP. XXI.

De Rubino Spinello.

MAgis hoc genus rubet, quam Balassiorum. Attamen non habet Spinellus splendorem legitimi Rubini, fortassis fœmina Plinio est. In iisdem locis invenitur, ubi alii Rubini: *Locus natalis.* minores etiam vires habet, quam Rubinus, ac facile adulteratur.

Spinellorum aliquot sunt genera, aliqui enim *Genera.* tam perfecti sunt, ut Rubinis comparentur. Aliud genus de rocca veteri est, quorum aliqui colorem Rubassorum habent, aliqui vergunt ad Hyacinthi colorem, neque adhuc statutum est an Spinelli sint. Gemmarii periti pro Spinellis non habent; sed pro Rubacis, aut Rubicellis, vel etiam Hyacinthis, sed etiam præstantes sunt, ut Spinellis comparentur. Volunt enim illos ita laudare, ut pro Spinellis vendere possint. Expoliunt etiam eo modo quo Spinellos, licet colore Hyacinthi, vel Rubicelli sint. Cum Spinellus de rupe veteri præ manibus est, qui Adamanti unius ceratii sociari potest, & in tabulam redactus est, valet dimidium pretii Adamantis, si perfectus sit. Nam si vitium habeat proceditur, ut in regula de Adamantibus docui.

CAP. XXII.

De Rubacis, aut Rubicellis.

Gemma istæ ambigunt inter Spinellos, & Hyacinthos, ut nescias num ad hos, vel illos referre debeas, videtur enim color ex utrisque mixtus. Bohemicis Granatis interdum etiam valde similes sunt, ac igne num Granati sint probantur. Nam

152 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
Granati Bohemici ignem absque coloris, vel minima iactura ferunt, illi nequaquam, quia vel amittunt colorem, vel mutant, ut facile Granatos non esse manifestum fiat. Extremus istorum igniculus plerunque flavescit. Vilioris sunt pretii, quam Spinelli, ac Balassiorum pretio dimidio æstimari possunt si vitio careant.

C A P. XXIII.

De Granatis.

AD Carbunculi genera merito Granati referendi sunt, cum luci, aut Soli expositi carbonis imaginem ostendant, meliusque quam Rubini. Granati enim fere omnes ex flavedine rubent, ignis instar, minique nativi, vel factitii colorem quo ignis depingi solet in se habere videntur, ob id à Gallis *vermeille* vocantur, quo nomine etiam minium significatur. Nam Galli minium *vermeillon* appellant, à quo derivatur *vermeille*.

C A P. XXIV.

Granatorum genera, & loci natales.

GRanati alii orientales, alii occidentales. Orientales ex India, Calecutio, Cananor, Cambaia, & Balaguata, ac ex Æthiopia adferuntur, ibique inveniuntur. Hi trium generum reperiuntur. Nam aliqui nigriores sunt cæteris, sanguinisque atrii colorem referunt, satis tamen rutilant, ac splendent. Bractea supposita alba in Sole carbonis igniti speciem referunt: ut propterea à nonnullis veri Carbunculi putentur. Magni hi inveniuntur. Nam vidi qui ovum gallinaceum magnitudine superarent. Aliud genus est, quod Hyacinthi colorem refert,

Magnitudo.

refert, ac nisi nimia rubedo adesset, Hyacinthus putaretur, iste à gemmariis Soriana appellatur. Si *Soriana*.
 nimium flavedinis habeat, inter Hyacinthi species referenda est, ac ea erit gemma quam Itali, *Iacintha la bella*, vocant. Sæpe enim ita mutant, aut ambigunt gemmæ, ut nescias ad quam speciem referre debeas. Hinc fit ut sæpe ne à gemmariis quidem dignoscantur. Nam duritie, eiusdem speciei gemmæ non semper æquali sunt: ita ut hac ratione discerni nequeant, ac certissimum sit ambigere. Constat enim plures gemmas interdum à natura non solum misceri, sed coniungi. Tertium Granati genus Martii violæ colorem habet rubedini intermixtum. Hoc cæteris præstantius iudicatur, ac Italice à gemmariis, *Rubino della rocha*, vocatur. Fortassis Carbunculus Amatistizontas Plinii est. Verum difficile est hic aliquid certi statuere.

Occidentales Granati aliqui sunt dilutioris coloris, ut Hispanici, qui Grani punici colorem referunt, ac satis magni reperiuntur, flammamque coruscantem æmulantur. Aliqui ex flavedine rubent colore admodum saturo, & qui igne ab iis removeri non potest, tales sunt Bohemici. Tanta enim copia rubedinis in iis est, ut nigrescant nisi excaventur, ac bractea argentea illis supponatur. Huius enim beneficio quodammodo diluitur coloris abundantia, quemadmodum excavatione minuitur. Quotquot in Bohemia inveniuntur omnes vitio ita carent, ut ostentum sit, si unus reperiatur qui vel nebulam, vel fissuram, vel simile quid habeat. Prope Balnea Teplicensia non procul ab Albi, & ab oppido Bili-na reperiuntur. Hi orientalibus nobiliores sunt. Tum quia vitio carent, tum quia igne resistunt,

*Differen-
tia in co-
lore.*

*Puritas
Granati
Bohemici.*

154 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
verisque carbonibus similes sunt. Hos rustici in
agris passim absque matrice arenæ, aut pisorum in-
star inveniunt, venumque Pragam deportant. Dum
reperiuntur ita nigricant extrinsecus, ut nisi contra
lucem quis eos intueatur, rubedinem percipere
vix possit. Aliqui præterea sunt Granati Iserini vo-
cati, qui nempe ad Iserin pratum circa confinia Sy-
lesiorum colliguntur: scabri hi sunt, plerunque
vitiis pleni, ac raro plane perspicui, Rubinis Spi-
nellis viciniore, quam Bohemici. Dum perspicui
non sunt matres Granatorum vocantur.

Silesiaci.

C A P. XXV.

*Qualitates, proprietates, usus, & dignitas
Granatorum.*

GRANATOS manifestam aliam qualitatem, quam
exsiccandi, si in pollinem redigantur, habere
non puto. Alias collo suspensi, & ebibiti tristitiæ
multum resistere, ac cor confirmare, melancho-
liæque adversari putantur. In medicos usus dum
recipiuntur, calcinantur, ac electuariis cordialibus
adhibentur. Preparantur autem optime hoc mo-
do. Primo igniuntur, & in oleo salis aliquoties ex-
tinguuntur donec solvantur. Soluti oleo tartari in
lactis cremorem coagulantur, lavanturque aqua
calida, postmodum usui adhibentur.

*Prepara-
tio Grana-
torum.*

*Dignitas
Bohemici
magnitu-
do.*

Quod ad dignitatem attinet Bohemicos omni-
bus aliis præferrem quod rarissime magni, ac vix
pis maioribus inveniuntur: & præterea quod illo-
rum color nullo igne auferri, aut minui possit, quod
nulli gemmæ coloratæ proprium est. Ita ut hac ra-
tione quodammodo immortalis, & Adamanti, au-
roque obriso comparandus sit. Novi qui per mul-
tos menses in igne detinuerant, variisque modis co-
lorem

lorem mutare, aut demere tentarant; sed frustra, quod color igni resistat, & in vaporem, aut halitum abire non possit.

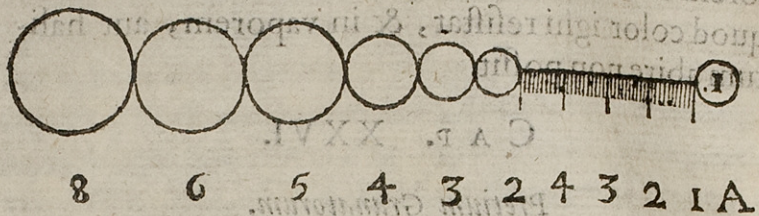
C A P. XXVI.

Pretium Granatorum.

Imperator Rudolphus invictiss. & Dominus meus Clementiss. magnos Bohemicos in pretio habet, & merito, cum rarissimi sint, & si quis avellanæ magnitudinem æquet, Rubini veri pretium æquare debeat. Exigui innumeri reperiuntur, sed vilissimi sunt ob copiam, ut Margaritæ parvæ. Orientales, & reliqui, quia maximi, ac satis multi inveniuntur, istos neque dignitatē, neque pretio superare debent. Bohemici parvi, & minuti ad libram venduntur, ac pro eorum magnitudine augetur pretium. Maiores foraminibus rotundis examinantur. Nam qui primum foramen, formati, & politi tegere ne id transeant, possunt. Hi si quatuor numero sint thalero venduntur. Qui secundum tegunt unum thalerum valent. Qui tertium tres thaleros valent. Qui quartum 9. Qui quintum 27. Qui sextum 81. Qui octavum quod sub se cyphram 8. habet 364. Nam septimum foramen errore pictoris omissum est in figura, sed eius pretium tabula indicabit. Qui cupit foramina sibi describere, hac ratione fiet. Sumatur Granati thalerum vel coronatum valentis diameter, ac secundum longitudinem quater multiplicetur. Exempli causa diameter sit pisi magnitudine, adiciantur adhuc tres diametri, ita ut fiat 4. pisorum longitudo,

Circuli hic descripti foramina sunt.

tum

rum singuli diametri à primo, videlicet secundus, tertius, & quartus, dividantur in sex partes æquales, ita erunt sectiones octodecim. Nam primus diameter nullam habet, quia eos qui minus thalero valent, taxare hic nolui, si tamen quis magnitudinem foraminis eorum, quorum quatuor thalerum valeant habere volet, dividat in sex partes primum diametrum. Nam quinque partes diametri constituent diametrum illorum. Primus circulus qui in se notam 1. habet foraminis quantitatem indicat, ex quinque sectionibus primi diametri in linea conflatum. Non secui tamen in partes primum diametrum, sed tantum reliquos tres. Diametros illos quatuor indicant numeri suppositi prope litteram A 1. 2. 3. 4. Sectiones litteris non notantur. Ex singulis sectionibus tanquam diametris, si quis velit, formentur circuli pro foraminibus. Initium diametri est ipsum A punctum, altera extremitas est punctum sectionis.

Primi diametri circulus, seu foramen quod sub se 2. habet, finiens in prima sectione, Granatum ea magnitudine præditum, uno thalero, seu coronato æstimat. Secundus circulus qui sub se 3. habet, ac à secunda sectione ad litteram A extenditur, 3. thaleris æstimat. Tertius sub se habens cyphram 4, qui à tertia sectione ad A litteram extenditur, 9. thaleris æstimat. Quartus sub se habens cyphram 5. thaleris 27. & ita deinceps augendo pretium

tium proportione tripla usque ad septimam sectionem, quæ à sexta sesquialtera differt, & in reliquis observatur. Ita decimatertia sectio, quæ tres diametros exacte continet, Granatum ea magnitudine præditum, 6165. thaleris æstimat: quæ 4. diametros 45666. thaleris. Id observatum est in sesquialtera proportione elicienda, quod dum impar numerus fuit, cuius dimidium accipiendum erat unitatem abiecerim. Licet autem maiorem decima sectione, reperiri Granatum non putem, tamen ad decimam quartam usque sectionem tabulam feci, & sectiones in figura ad decimam nonam sectionem, ubi quartus diameter finitur, produxi: ut intelligat Lector inæstimabilem, aut ingentis pretii esse posse, si ad illam magnitudinem perveniat. Si Margaritæ dum communem mensuram excedunt, inæstimabiles fiunt, propter raritatem, cur Granati isti esse non possint, nescio. Cum hominum opinio, & raritas sola pretium faciat. Ego qui per multos annos in Bohemia habitavi affirmare possum, me nunquam quinta, aut sexta sectione maiorem vidisse, licet magno studio quæsierim.

Tabula

Tabula Sectionum.

Ab A littera ad primam sectionem, crassus Bohemicus Granatus valet ut sequitur,

Ab A littera ad	}	primam	}	1	} Thalerū	
		secundam		3		
		tertiam		9		
		quartam		27		
		quintam		81		
		sextam		143		} Thaleros
		septimam		364		
		octavam		546		
		nonam		819		
		decimam		1218		
		undecimam		1827		
duodecimam	2740					
decimam tertiam	4115					
decimam quartam	6165					

Iserini Granati dum absque vitio sunt, & colorem gratum habent, ac igne resistentem orientaliū pretio aestimantur. Orientales primi generis, & secundi, si exemplares fuerint, id est, figura, colore, ac duritie perfecti, atque 1. ceratium pendent, duobus thaleris aestimari possunt. Si 2. ceratia pendent 4. thaleris, si 3. ceratia 6. si 4. ceratia 8. Duplando ceratiorum numerum usque ad pondus 20. ceratiorum. Inde pondus ad quadragesimum ceratium usque triplicandum, à quo ad 60. quadruplicandum, ac deinde ad 100. quintuplicandum, ut 100. ceratiorum 500. thaleros valeat. Atque postremo ad 200. ceratium sextuplicandum ut 200. ceratiorum, valeat 1200. thaleros. Habenda tamen maxima ratio coloris. Quia enim variant colore, & ita interdum ambigunt, ut prope ad Rubini colorem accedant, possunt periti gemmarii iudicio, vel pluris, vel minoris aestimari. Neque solum ob hanc causam

Color statuit gemmis pretiū.

causam inconstans habent pretium, sed quia paucis noti sunt, & à paucis expetuntur, ac interdum copia illorum ad nundinas defertur. Maiores quia rariores sunt, priori regula semper æstimari commode possunt. Orientales tertii generis qui Rubini della rocha Italice vocantur Spinellorum pretio æstimari possunt: cæteris enim Granatis orientalibus præstantiores habentur.

Rubini della rocha.

CAP. XXVII.

De Almandinis.

Almandini ambigunt inter Granatos, & Rubinos, ita ut Rubini nigriore colore tincti videntur. Viliores sunt Rubinis, atque imbecilliores vires habent. Olim Alabandici vocati fuerunt, pretium habent Granati orientalis.

CAP. XXVIII.

De Amandinis.

Hi à Plinio Troëzenii vocantur, variisque coloribus interstinguentibus maculis albis rubent. Paucis hæc gemma nota est, & ob id vix in pretio ullo.

a Libro 37. Naturalis historie cap. 7. littera f.

CAP. XXIX.

De Hyacintho.

Hyacinthi quia ex flavedine rubent, ignisque flammam imitantur ad Carbunculi genera referuntur. Verum non omnes, sed id genus tantum, quod cæteris rubicundius est, sanguinisque biliosus colo-

160 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
colorem ostendit. Hoc genus vix pisi magnitudi-
nem excedere ait Plinius. Ego Hyacinthum maio-
rem, qui egregia rubedine splendet, omnino à ve-
teribus inter Carbunculi genera numeratum fuis-
se autumo: nostrates vero aliquos inter Chryso-
liti genera à veteribus numeratos fuisse non du-
bito.

C A P. XXX.

Genera Hyacinthorum.

Quatuor Hyacinthorum ratione coloris genera
statuo. Primo genere continentur qui ignis
instar rutilant, ac cocci colorem referunt, minii
nativi, aut sanguinis admodum biliosi instar. Hos
Galli Jacinte la belle vocant, atque proxime Gra-
nati Bohemici colorem referunt, sed dilutiorem
absque ulla nigredine intermixta. Hi ceteris om-
nibus præferuntur, ac ad Carbunculi genera refer-
ri possunt. Secundo genere continentur qui rube-
dine croci flavescunt, planeque vitri è stibio concin-
nati, aut plumbi cum lateribus, ter in laminam fer-
ri fusi, & vitrificati colorem repræsentant. Tertio
genere continentur qui Succini flavi colorem ita ex-
acte ostendunt, ut dignosci à Succino nisi duritie,
aut palea (quam non attrahunt) non possint. Ta-
lem ego habeo. Hi omnium sunt vilissimi, neque
omnino pellucet, propter atomos, & corpuscula
quæ in se continent, ac diaphanitatem impediunt,
eosque antiquorum Lyncurios potius, quam Suc-
cinum putarem. Vix enim credibile est veteres Suc-
cinum molle, ignisque iniuriis obnoxium, pro la-
pillo, aut gemma habuisse. Quarto genere, qui ni-
hil prorsus rubedinis in se habent, quique albi, pel-
lucidi, Succini colorem referunt, continentur. Hi
omnium

omnium sunt vilissimi. Refert aliud genus Rueus quod fulvum & cæruleum colorem commixtum habeat. Verum id ut à me, ita ab alio nunquam visum fuisse puto. Propterea quod viride sit oportet. Fulvus enim color cæruleo mixtus, perpetuo viridem colorem efficit, ut norunt pictores, qui Indico, & auripigmento, atque quovis flavo, ac cæruleo colore, viridem efficiunt. Si quis in gemmæ corpore distinctos hos duos colores ponat, plures apparebunt; videlicet viridis, rubellus, & purpureus, ut in iride cælesti, & Opalo gemma, quæ rubro, cæruleo, flavoque colore tincta, viridem, & purpureum propter reflectionem ostendit. a Plinii Hyacinthus hodie inter Amethysti genera ponitur. Quemadmodum Amethystus veterum, nunc Granati nomen obtinet. Ætas, ac gemmariorum imperitia, gemmarum nomina ita confundit, ut vix aliquid certi hac in re statui possit.

Plinii Hyacinthus.

a Libro 37. Naturalis historiae cap 9. littera i.

C A P. XXXI.

Locus natalis, virtus, usus, proprietates, pretium, ac adulteria Hyacinthorum.

AD Iseram fluvium in confinibus Silesiæ, & Bohemici, torrentemque Georgii prope Hirspergam inveniuntur ignobiliores. Nobiliores enim ab oriente deferuntur, ac in Cananor, Calecut, & Cambaia reperiuntur. Præcipuus usus est ad pestem arcendam, si pro amuleto collo appensus, aut annulo inclusus gestetur. Ad hæc somnum conciliare, virtutes cordis tueri, divitias, honores, ac prudentiam augere, animi alacritatem efficere, ac à fulgure portantem defendere creditur. Primum

Vires.

Pretium.

L post-

162 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
postmodum tertium. Inde quartum vilissimum,
nec ipsa cælatura maius, ita ut lapidis pretium
cælaturæ non suppleat. Exempli causa, si pro cæla-
tura solvendi sint 2. thaleri vix 4. valeat. Primum
genus cælaturæ pretium, octupla proportione ex-
cedere potest. Secundum quadrupla. Tertium du-
pla, vel si quid certius desideres primum genus
Granati orientalis duplum pretium habeat, secun-
dum idem, & tertium dimidium. Verum ut in vi-
lioribus gemmis nihil certi statui potest, ita nec hic:
nam gemmarii in pretio gemmarum inconstantes
sunt, licet aliquid certi pro norma, ut hic facimus,
statui possit. Color, puritas, magnitudo, ac forma
mutant gemmarum pretia. Hic absolutæ gemmæ
non vitiosæ æstimantur. Adulterium Hyacinthus
vix meretur. In illius locum aliquando substituitur
ex plumbo vitrum, quod à vera gemma pondere, &
duritie facile distinguitur, mollius enim, & gravius
vera gemma.

*Vitrum
plumbi.*

C A P. XXXII.

De Amethysto.

AMethystus Hebraice *Achlamach*, Chaldaice *ene-
gla* vocatur. Violacei est coloris, qui ex mix-
tione rubri, & cærulei coloris emanat. Huius dif-
ferentiæ ratione loci natalis, & coloris distinguun-
tur. Aliqui enim ut Indici, flavedinem immixtam
habent, cuius ratione inter Carbunculi genera re-
feruntur, & Hyacinthis proximi sunt. Aliqui vini
suppurpurei colorem habent etiam in India reper-
ti. Alii violaceo quidem colore tincti exacte sunt,
sed pauco, ita ut plane transparentes sint, qui ut cæ-
teris molliores, ita etiam viliores sunt, ac in Bohe-
mia. Saxonia, aliisque regionibus ut præcedentes
inve-

inveniuntur. Quibus vero in purpura refulget roseus nitor Carbunculi instar, præ cæteris commendantur, tum quod duriores, tum quod in Adamantem ita verti possint, ut focus à peritissimis gemmaris vix deprehendi possit. Vidi enim Adamantem 18. mil. aureorum emptum, aureoque annulo inclusum cum Amethysto orientali dealbato eiusdem formæ, & magnitudinis, eodemque modo auro insertum, ita conferri ut à me nulla differentia animadverti potuerit. Hic ducentis thaleris ab Imperatoris aurifabro æstimatus fuit, ob aquas ut vocant Adamanti vero similes, quas hinc inde micans iaciebat. Vertuntur in Adamantem eo modo ut Saphiri, quibus præferuntur, quod non ita albicent, ac genuinum Adamantis splendorem egregie ementiantur.

*Amethysti
usti nitor,
& pul-
chritudo.*

Pretium.

C A P. XXXIII.

Loci natales, ac pretium.

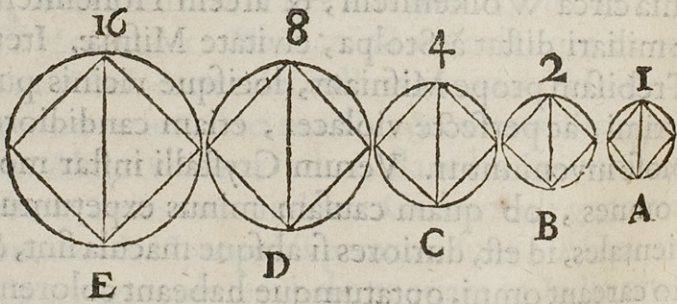
REperiuntur in India, Arabia, Armenia, Æthiopia, Galatia, Thaso, ac Cypro, aliisque locis orientalibus, celebriores. In Germania, Bohemia, Misnia circa Wolkenstein, & arcem Hohenstein, quæ miliari distat à Stolpa, civitate Misniæ. Item ad Trebisam prope Misniam, locisque vicinis pulcherrimi, ac perfecte violacei, etiam candidiores copiose inveniuntur. Verum Crystalli instar molles omnes, ob quam causam minus expetuntur. Orientales, id est, duriores si absque macula sint, & vitio careant omni, optatumque habeant colorem, dum unum ceratium pendent, unum thalerum, aut coronatum valere possunt. Dum duo pendent, duos thaleros, dum tres, quatuor, dum quatuor septem, ita ut differentiæ semper unitate augeantur, ut ta-

164 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
 bula indicat, ac differentia præcedenti pre-
 tio addita sequens pretium constituat. Sic 20.
 ceratiorum valebit 201. thaleros. Si quis lo-
 co thaleri ducatum velit perinde fuerit: modo
 proportionem tabulæ seruet. Nam Gemmarii fa-
 cile variant istarum gemmarum pretia, quia co-
 loris maximam habent rationem, neglecto pon-
 dere.

Tabula.

Cera- tia	Pre- tium	Diffe- rentia	Cera- tia	Pre- tium	Diffe- rentia	Cera- tia	Pre- tium	Diffe- rentia
1	1	1	9	37	9	17	147	17
2	2	2	10	46	10	18	164	18
3	4	3	11	56	11	19	182	19
4	7	4	12	67	12	20	201	20
5	11	5	13	79	13	21	221	21
6	16	6	14	92	14	22	242	22
7	22	7	15	106	15	23	264	23
8	29	8	16	131	16	24	287	24

Bohemici, & Saxonici à magnitudine æsti-
 mantur.

Minima figura præditi thalerum, dupla vero su-
 perficie 2. thaleros, quadrupla quatuor, octupla
 octo, & sedecupla 16. thaleros valent. Magnitu-
 do au-

do autem duplæ superficiæ habetur, si in circulo quadratum æquilaterum fiat, ac ex hypotenusa aliud quadratum, id enim duplum est. Intellego autem quadrata æquilatera, & rectangula. Quadrupla autem superficiæ magnitudo habetur, si primi quadrati latus dupletur, ac inde quadratum constituatur, aut si ex dupli quadrati hypotenusa, aliud quadratum constituatur. Constitutis quadratis circuli inde fieri possunt, & excavari, ut foraminum loco sint, ad explorandam gemmæ magnitudinem, nam quæ foramen transit minor est, quæ non transit maior: proximum autem foramen illi per quod transit, magnitudinem gemmæ indicat. Verum ut prædictæ gemmæ valorem à me præscriptum habeant, fere puræ esse debent, alias longe viliori pretio æstimandæ sunt. Sed raro à vitiiis omnibus liberæ inveniuntur. Quæ nubeculas, fissuras, plumulas habent, vix mediam statuti pretii summam attingunt. Si magnitudo gemmæ trium, quinque 6. 7. aut plurium thalerorum desideretur: ex Geometria quantitas quærenda. Invenitur autem hac ratione: fiat triangulus orthogonius ex lateribus illorum quadratorum, quorum numeri quæsitum numerum constituunt: hypotenusa enim latus erit quadrati æquilateri, & orthogonii cuius quantitas desideratur. Exempli causa, volo invenire trium thalerorum foramen, aut quadratum. Unum latus trianguli orthogonii erit latus quadrati A. Alterum latus trianguli erit quadrati B. Horum hypotenusa quadratum constituet, eiusque circulus foramen trium thalerorum. Si quinque thalerorum velim accipio latus quadrati C. & latus quadrati A, ac constituo triangulum orthogonium, cuius hypotenusa constituet

166 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
quadratum quod quinquies continebit primum, &
pro 5. thalerorum pretio inserviet. Si 10. thalero-
rum cupiam ex latere D quadrati, ex latere B qua-
drati, triangulum erigo, cuius hypotenufa quadra-
tum quæsitum ostendit.

C A P. XXXIV.

Amethisti vires, facultates, & usus.

PUtatur gestatus ebrietatem prohibere, idque
vini colore, quo præditus est, indicari, quasi il-
lum pro facultatis characterismo habeat. Ab hac
facultate Græce Amethisti nomen accepit. Non-
nulli umbilico admotum vini vaporem ad se trahe-
re, eumque discutere, ac proinde ebrietatem, cra-
pulamque arcere scribunt. Addunt alii malas cogi-
tationes prohibere, foelix ingenium, vigilantiam, ac
industriam efficere, imo gestantem principum gra-
tiam sibi facile conciliare.

C A P. XXXV.

Fucus, seu adulterium Amethisti.

ADulteratur colore violaceo mastice mixto, ac
inter duo vitra, glutinato, aut vitro, eiusdem
coloris inter duas Crystalli particulas, posito. Ger-
manici adulterium non merentur, quod satis magna
illorum habeatur copia.

C A P. XXXVI.

De Margaritis, & Vnionibus.

Margaritæ, & Uniones, seu Perlæ etiam si inter
gemmas referri non deberent, quod in terra
non nascantur, ut aliæ omnes, sed in animalibus,
conchis